

Lepelaars broeden in Oeverlanden van de Liede

Johan Stuart, Dirk Tanger & Ferdy Hieselaar

De 'Oeverlanden van de Liede' is een wat merkwaardig natuurgebiedje. Het wordt namelijk doorsneden door een spoorlijn, een snelweg en een weg met fietspad. Het gebied is al decennia lang in beheer bij Landschap Noord-Holland. Het rietgebied ten noorden van de weg en het spoor, ook wel de Binnenliede genoemd, is bekend vanwege de moerasvogels die er broeden zoals Bruine Kiekendief, Snor en Baardman (van Huijssteeden, 1998). Het zuidelijke deel, ook wel Buitenliede genoemd, is goed te overzien vanaf het Liewegje en het fietspad langs de weg naar Halfweg. Het bestaat uit een zompig broekbos waar al jaren enkele tientallen Blauwe Reigers broeden.

Nadat er al twee jaar een enkele Lepelaar in de bomen van het broekbos was gesignaleerd gebeurde er dit voorjaar iets opmerkelijks. Rein Leguijt, beheerder van Landschap Noord-Holland en verantwoordelijk voor de natuurgebieden in het zuiden van de provincie, waarschuwde ons toen hij rond 20 mei in de reigerkolonie een Lepelaar in de bomen zag staan. Bij een controle op 25 mei lagen er twee Lepelaars op het nest en waren nog twee andere aanwezig. Het kon haast niet anders dan dat deze aan het broeden waren. Dit was spectaculair nieuws. Niet alleen dat er voor het eerst Lepelaars in onze regio broedden, maar ook dat ze midden in de Randstad op een druk punt een nestplaats hadden gekozen. Normaal broeden ze in uitgestrekte moeras- of kweldergebieden. Via de VZK-e-mailgroep werd dit heuglijke feit bekend gemaakt zodat de Lepelaars gevolgd konden worden. Regelmatig kwamen er vogelaars kijken en werd er verslag van gedaan via de e-mail nieuwsgroep. Hierna volgt een samenvatting van deze berichten.

Verloop mails over broedgevallen

Op 26 mei worden twee broedende vogels geteld, twee andere volwassen vogels waren aanwezig. De Lepelaars maken gebruik van oude reiger-nesten.

Op 18 juni, ruim drie weken na de eerste melding van broeden, wordt er een jonge vogel in één van de nesten gezien: "Ik zag een wit kopje met een klein geelroze lepelsnaveltje bedelen om voedsel". Dan ook wordt gesuggereerd dat er misschien wel drie nesten zijn. Rechts van het

meest duidelijke nest worden namelijk drie en misschien wel vier territoriale Lepelaars gezien. In het andere nest, blijkt later, is waarschijnlijk één à anderhalve week eerder een Lepelaar uit het ei gekropen.

Er wordt ook gekeken waar de vogels voedsel gaan zoeken. Meestal vliegen ze naar het noorden, richting Veerpolder en Vereenigde Binnenpolder, een enkele keer vliegen ze ook in zuidelijke richting weg. Er worden Lepelaars gemeld van de Houtrakkerbeemden tot de sloot langs de Polderbaan.

Hoewel het nieuws niet breed bekend is gemaakt, weten toch verschillende mensen van de broedgevallen. Eén vogelaar hoort een langsrijdende wielrenner tegen zijn maat zeggen: "Hij kijkt naar Lepelaars, er zijn twee nesten".

Op 19 juni gaat het jong staan als een adulte Lepelaar aan komt vliegen. "Het minuscule snaveltje verdween in de snavel van de oudervogel. Deze vloog daarna weg en kwam twee keer terug met hooi om het nest te stofferen. Vervolgens werd een tweede keer gevoerd." Het aanvoeren van hooi heeft overigens niets met nestbouw te maken en alles met de balts.

Jonge Lepelaar op het meest zichtbare nest. Oeverlanden van de Liede, mei 2004. Arnoud van den Berg.

Dan wordt het even spannend. Op 23 juni woedt er een stevige storm in Nederland. Juist bij IJmuiden wordt een hoogste gemiddelde windsnelheid gemeten van 22 m/s (9 Beaufort). De Lepelaars nestelen aan de westkant van het bos, het is dus maar goed dat de oudervogel plat op het jong blijft zitten. Gelukkig gebeurt er verder niets en wordt er op 25 juni ook op het andere nest een jonge Lepelaar gezien.

Op 11 juli wordt gezien dat een jonge Lepelaar vlieg oefeningen aan het doen is. Er wordt ook vastgesteld dat er een paartje Lepelaars op een vierde nest staat. Dit zijn nog subadulte vogels die mogelijk de kolonie verkennen.

Op 16 juli wordt het nieuws van de Lepelaars wereldkundig gemaakt. Het Haarlems Dagblad en TV Noord-Holland besteden ruim aandacht aan de Lepelaars. Arnoud van den Berg is zo vriendelijk om een door hem gemaakte foto van een van de jonge Lepelaars beschikbaar te stellen aan de krant. In de dagen na de berichtgeving komen veel mensen even kijken naar de jonge Lepelaars. Twee personen willen ter plekke lid worden van de Vogelwerkgroep!

Eén van de jongen maakt dan al oefenrondjes rond de kolonie, precies vier weken na de eerste waarneming van een jong.

Rond 17 juli wordt er tot ieders verrassing ook op het derde nest, dat goed verscholen tussen de bomen zit, een jonge vogel gezien.

Op 28 juli wordt vastgesteld dat de jongen van de twee goed zichtbare nesten uitgevlogen zijn en dat op het derde nest vlieg oefeningen worden gedaan. Aan het eind van de middag landt een oudervogel boven in een boom, eerst komt één jong aangeklauterd door de takken, vervolgens een tweede kleiner jong. Het eerste jong is waarschijnlijk een jong uit een van de eerste twee nesten; die keren regelmatig terug in de kolonie.

Op 2 augustus wordt de laatste waarneming gedaan: Er is nog een jong aanwezig met een oudervogel.

Regelmatig worden bewoners aan het Liewegje genoemd in de e-mails. Zij hadden vanuit hun woning een schitterend zicht op de nesten en maakten ook regelmatig een praatje met de vogelaars. Ze waren trots op dit bijzondere broedgedeven.

Broedresultaten en situatie in Nederland

Dat er in ieder geval in drie nesten één jong geboren is, is vrij gewoon voor jonge Lepelaars die voor het eerst gaan broeden (mond. med. Otto Overdijk). Jonge vogels beginnen ook later met broeden dan oudere vogels. Het viel nog niet mee om het precieze aantal nesten vast te stellen, omdat de jonge vogels door de kolonie klauterden. Wat ook opmerkelijk was dat één van de oudervogels steeds bij het jong bleef. De kans dat het jong door bijvoorbeeld een roofvogel opgepeuzeld zou worden, was daardoor kleiner.

In de loop van het voorjaar werd bekend dat er ook een vijftal Lepelaars in de Zaanstreek broedde. Later bleek dit echter om een eerste poging met alleen baltsgedrag te gaan. De plek werd geheim gehouden vanwege de kwetsbaarheid van de kolonie. Daarvan was in de Liede minder sprake. De Lepelaars broedden op minstens 5 meter hoogte in een nat, ontoegankelijk moerasbos.

Hoe verhouden deze nieuwe vestigingen zich tot de Nederlandse populatie? In Noordwest-Europa is Nederland het enige land waar redelijke aantallen Lepelaars broeden. Alleen de laatste jaren zijn er broedgevalen in omliggende landen (schriftelijke mededeling Otto Overdijk). In de jaren zestig was de populatie in Nederland gedaald tot slechts 150 paar. De laatste jaren nemen de aantallen toe; in 2002 nestelden bijna 1600 paartjes Lepelaar in Nederland. In 2003 vielen de aantallen terug tot 1300 paar. Waarschijnlijk werd dit veroorzaakt door droogte tijdens te voorjaarstrek. In 2004 was de Lepelaar weer terug op het niveau van 2002 (mededeling Otto Overdijk). De Lepelaar is de laatste decennia vooral op de Waddeneilanden toegenomen.

Het bosje waar de Lepelaars broeden is vanouds bekend onder floristen. Door de ligging aan de rand van een oude strandwal ontvangt het schoon, zoet kwelwater. Deze bijzondere situatie zorgt ervoor dat er plantensoorten groeien die normaal niet zo vaak voorkomen in een moerasbos. Het bos wordt dan ook gerekend tot de 20 meest waardevolle moerasbossen in Nederland. Het terrein is overigens niet toegankelijk om de rust te waarborgen. Door de grote drassigheid is het bos in de praktijk ook ondoordringbaar.

In de polders ten oosten van Haarlem worden de laatste jaren steeds vaker Lepelaars gezien. Dat ze juist in het bosje aan de Liede gingen broeden was voor iedereen zeer onverwacht. We wachten met spanning op wat er in 2005 gaat gebeuren.

Literatuur

- Huijssteeden, Evert van, 1998. Broedvogels van de Binnenliede 1989-1997. Voor rietvogels 1997 goed jaar. Fitis 34 (1): 2-12.